

Atkurtai Lietuvai – 100 metų

Zarasų „Ažuolo“ gimnazijai – 100 metų

Zarasų mokyklos carinės Rusijos metais (I d.)

Carizmo laikais Zarasai palaipsniui ėmė augti. Lietuvių enciklopedijoje teigiama, kad 1821 m. miesto katalikų papilinėjimo mokykloje, padalintoje į tris klases ir veikusioje klebonijoje, mokėsi 58 mokiniai. Pirmaisiais metais po ATR žlugimo Lietuvos mokyklos nelabai pakito, buvo sustiprintas tikybos dėstymas, pakeista švietimo vadovybė.

1829 m. Zarasų papilinei mokyklai skirtas atskiras pastatas. Specialaus inventoriaus buvo labai nedaug, pakako stalo ir suolų. Ilgai neturėta mokyklinės lentos. Kad elementorius nesusiteptų nuo pirštų, mokiniai turėdavo nudrožtą pagaliuką („discipulką“) ir juo rodydavo raides ar skaitomą eilutę. Skaičiuodavo ant grifelinės lentelės. Tik pramokę naudodavo popierių ir rašalą. Plieno plunksnų dar nežinota, pieštukai, popierius, rašalas valstiečiams buvo labai brangūs. Pamokos vykdavo iš ryto ir po pietų. Tik apie XIX a. vid. pereita prie darbo iš ryto. Klasėje būdavo dvi ar trys grupės, skirtingai moksluose pažengusios, daug mokyta individualiai.

1832 m. uždarytas Vilniaus universitetas, visos vidurinės bei pradinės (papilinės) mokyklos. Papilines mokyklas caro valdžia pertvarkė į valdines (valdžios išlaikomas). 1835 m. valdinių mokyklų prižiūrėtojas Zarankevičius savo ataskaitoje rašė, kad jo pastangomis vienklasėje Zarasų mokykloje mokoma:

*katekizmo ir šventosios istorijos (5 val.),
skaityti rusiškai (6 val.),
skaityti lietuviškai (3 val.),
skaityti lenkiškai (2 val.),
aritmetikos (4 val.),
dailyraščio (3 val.),
skaityti rankraštį (1 val.)
[valandų skaičius per savaitę].*

1841 – 1843 m. Zarasuose suprojektuota ir pastatyta dviklasė valdinė mokykla. 1843 m. miestas oficialiai pavadintas Novoaleksandrovsku. 1847 m. surašyti 1239 gyventojai, iš jų – 808 žydai. Mieste pradėjo veikti ligoninė, leisti du prekymečiai, 1858 – 1862 m. pastatyta mūrinė bažnyčia.

1850 m. Zarasų dekanatas priskirtas Žemaičių vyskupijai. Vyskupas Motiejus Valančius reikalavo, kad prie kiekvienos bažnyčios būtų papilinė mokykla. Yra žinoma, kad tokia pradinė mokykla veikė dab. Vilniaus gatvėje iki 1863 – 1864 m. sukilimo. 1853 m. visame Zarasų dekanate mokėsi 562, o 1854 m. – 927 vaikai.

1858 m. Zarasų valdinėje mokykloje dėstyta rusų kalba, aritmetika, geografija, tikyba ir Rusijos geografija. Kauno mokyklų direkcijos ataskaitoje pažymėta, kad Zarasų valdinėje mokykloje iš tradicijos mokoma skaityti ir lenkiškai. To laikotarpio valdinių mokyklų mokytojai gaudavo atlyginimą iki 150 rub. Tai buvo nemaža suma.

1857 m. Zarasų žydų mokyklą lankė 60 vaikų. Žydų mokyklos buvo konfesinės (chederiai) ir pasaulietinės (valdinės). Žydai savo vaikus į valdines mokyklas leido

nenoriai, nes nuo XIX a. vid. į pastarąsias mokyklas vedėjais ir rusų kalbos mokytojais pradėti skirti dažniausiai ne žydai. Tikėtina, kad 1857 m. minima mokykla buvo valdinė (labai mažas mokinių skaičius – 60, o žydų mieste gyveno 3263 (1861 m. duomenys).

Yra žinoma, kad 1852 m. prašyta leisti steigti Zarasuose antrą mergaičių pensioną, tačiau leidimo negauta. Pensionuose mokslas buvo labai brangus, juose mokėsi turtingų bajorų, miestiečių ir valdininkų dukters.

Nuo 1864 m. Lietuvos švietimo sistema pertvarkoma pagal Rusijos imperijos pavyzdį. Įvesta valstybinė dėstomoji rusų kalba, padidintas inspektorių ir administracijos skaičius. 1864-1865 m. vietoj lotyniško šrifto pradedama naudoti „graždanka“ (civilinis raidynas). Įvairiose instrukcijose nurodoma, kad mokykla Šiaurės vakarų krašte turi įtikinti vaikus, kad jie yra rusai, skiepyti meilę ir pagarbą stačiatikių tikėjimui, rusiškam tautiškumui, kaimo buičiai ir caro išvaduotojo įsakymams.

1865 m. Zarasų valdinė mokykla pertvarkoma į dviklasę liaudies mokyklą – paklusnų carizmo politikos įrankį.

Zarasų „Ažuolo“ gimnazijos mokytojas Rimantas Bazaras



Fotografija iš „Delfi“ archyvų internete